

Probleme actuale în protecția pădurilor

Автор(и): инж. Николай Стоянов, директор на Лесозащитната станция в София

Дата: 17.11.2017 Брой: 11/2017

Clasic al științei pădurilor, Georgy Morozov, consideră pădurea nu ca un simplu agregat mecanic de arbori, arbuști, ierburi, insecte, ciuperci, licheni, microorganisme, ci ca un ecosistem excepțional de complex, dinamic echilibrat, compus din numeroase componente biotice și abiotice interconectate, cu procese dinamice de construcție și descompunere, în care fiecare organism își are locul și rolul în structura și funcționarea pădurii. Orice modificare a mediului duce la schimbări ireversibile în structura și compoziția ecosistemelor forestiere și, adesea, la dispariția speciilor de arbori și arbuști. În concordanță cu aceste considerații, trebuie remarcat că, începând cu mijlocul secolului XX, poluarea generală a mediului a condus și la schimbări climatice la scară regională și globală, la deteriorarea condițiilor de creștere pentru majoritatea speciilor forestiere și a provocat uscarea totală sau parțială a ecosistemelor forestiere.

În aceste circumstanțe, una dintre cele mai grave probleme din țara noastră s-a dovedit a fi explozia calamitoasă a gândacilor de scoarță în pădurile artificiale de conifere. Cu atât mai mult cu cât cea mai mare parte a pădurilor artificiale de conifere se află la maturitatea de exploatare și ar trebui regenerată. Pentru public, și pentru o parte considerabilă a specialiștilor silvici de asemenea, gândacii de scoarță păreau să apară brusc, ca și cum ar fi fost introduși artificial în ecosistemele forestiere, ca și cum în trecut nu ar fi existat în păduri și nu ar fi fost niciodată acolo. De fapt, gândacii de scoarță își au locul lor în structura și funcționarea dendrocenozelor de mii de ani și trăiesc în „coexistență pașnică” cu speciile de arbori, fiind întotdeauna prezenți în comunitățile acestora, în așa-numita rezervă „de fier”, adică în echilibru cu celelalte componente ale ecosistemului forestier, și sunt parte integrantă a acestuia (Maslov A., 2010; Naydenov Ya., 2013; Ruskov M., 1928, 1937; Tsankov G., 2010; Otto H., 1999 et al.).

Într-o pădure sănătoasă, care se dezvoltă durabil, atunci când densitatea și numărul populațiilor de gândaci de scoarță nu sunt ridicate, aceștia colonizează, se hrănesc și se înmulțesc în arbori singuratici doborâți de vânt sau frânți din cauza factorilor naturali extremi sau în arbori grav deteriorați de incendii, boli sau atacuri ale altor insecte. În acest caz, ei sprijină (facilitează) reciclarea lemnului mort și joacă rolul de sanitari ai pădurii, exercitând o influență pozitivă asupra funcționării ecosistemului forestier prin sprijinirea dezvoltării organismelor descompunătoare: insecte, ciuperci, bacterii, prin fragmentarea și pregătirea biomasei lemnoase pentru descompunere și includere în ciclul biologic natural al materiei și energiei. În această situație, ei sunt dăunători secundari care, în principiu, se hrănesc saprofit. Dar arborii căzuți creează o rezervă de gândaci de scoarță care, în condiții optime de creștere și meteorologice, inclusiv o creștere semnificativă a stocului de lemn proaspăt deteriorat cauzat de factori extremi sau incendii, încep să se înmulțească masiv și se transformă din dăunători secundari în primari.

Secetele din perioadele 1988–1991 și 2010–2012 au slăbit majoritatea tineretelor de culturi de conifere pe suprafețe vaste în Europa și la nivel mondial. Astfel, speciile de conifere, precum și unele dendrocenoze de foioase, au devenit foarte vulnerabile la gândacii de scoarță, ceea ce a dus la o creștere calamitoasă a densității și numărului populațiilor lor. Ce înseamnă vulnerabil? Ca reacție normală la deteriorarea scoarței, arborii de conifere atacați de gândaci de scoarță sau alți dăunători răspund prin exsudarea de rășină, în care dăunătorul care încearcă să-i colonizeze pur și simplu se îneacă. Dar dacă coniferul a suferit o secetă severă prelungită, exsudarea eficientă de rășină nu se observă și dăunătorul îl „exploatează” (colonizează) cu succes. Se recunoaște, de asemenea, că aproape nimeni nu a luptat împotriva gândacilor de scoarță la primele semne de intensificare a atacurilor acestora (silvicultorii, nu numai în țara noastră, ci și în străinătate, în majoritatea cazurilor au mâinile legate de noile legi și de tendințele ecologice moderne). Consecințele acestei inacțiuni, precum și răspândirea gândacului de scoarță, pot fi numite pe bună dreptate o catastrofă la scară națională,

care traversează granițele naționale și se poate spune că devine o problemă europeană – o calamitate a gândacului de scoarță în Bulgaria, Macedonia, Serbia; partea europeană a Rusiei, inclusiv regiunea Moscovei, Franța, Elveția, Suedia, Norvegia; există rapoarte despre atacuri crescânde ale gândacului de scoarță în California și Canada și în alte părți.

Gândacii de scoarță, în special gândacul de scoarță al molidului (*Ips typographus*), au fost de secole cei mai serioși dăunători ai pădurilor de conifere din Europa. Primele explozii masive ale gândacului de scoarță al molidului au fost descrise în secolul al XVIII-lea (Maslov 2001). Pentru țara noastră, primele atacuri ale gândacilor de scoarță au fost raportate de Yordan Mitrev în tineretul de conifere afectat de spurgeri de zăpadă în pădurile Mănăstirii Rila în 1896; în pădurile Întreprinderii Forestiere de Instruire și Experiment – Yundola (Ruskov M., 1928, 1937). În perioada 2001–2016, gândacul de scoarță al molidului a distrus o parte semnificativă a molizilor de pe Vitosha, în împrejurimile Sofiei, și a provocat pagube grave chiar și tineretului de molid din reședința „Boyana”.

Cum a apărut și s-a adâncit problema gândacului de scoarță în țara noastră? La începutul secolului XXI, majoritatea culturilor de conifere întemeiate în anii 1950 și 1960 au atins maturitatea tehnică și a început procesul de degradare a ecosistemelor artificiale. În același timp, dezastrelor naturale și incendiile au dus la o creștere bruscă a cantității de lemn uscat și căzut de conifere și au creat condiții excelente pentru dezvoltarea în masă a gândacilor de scoarță și a altor insecte și boli dăunătoare. Deja la începutul exploziei calamitoase a gândacului de scoarță din prima decadă a acestui secol, activitățile au fost direcționate către detectarea la timp a focarelor de gândaci de scoarță și îndepărtarea promptă a arborilor colonizați, așa cum este practica sănătoasă bulgară în acest domeniu. În actuala organizare a recoltării de lemn din țara noastră, aceasta s-a dovedit a fi o problemă serioasă: petele mici de gândaci de scoarță din punct de vedere al suprafeței și volumului de lemn nu sunt un loc atractiv pentru companiile de exploatare forestieră. Coordonarea planurilor de recoltare cu numeroase instituții, precum și respectarea cerințelor Natura 2000 și a Legii Achizițiilor Publice pentru alocarea suprafețelor forestiere pentru tăiere, în majoritatea cazurilor fac implementarea tăierilor sanitare inutile. Din protocoalele de notificare înaintate Stațiilor de Protecție a Pădurilor (LZS) privind extinderea petelor, reiese că în unele cazuri tăierea sanitară a fost efectuată în al doilea sau chiar al treilea an, adică după trei sau patru generații și împrăștierea gândacilor de scoarță în întregul tineret. În plus, instrucțiunile date sub influența publicului „vigilent” de a lăsa în petele de gândaci de scoarță arbori cu coroane încă verzi dar deja colonizați de gândaci, care mor câteva luni mai târziu, oferă și ele o bază bună pentru împrăștierea permanentă a gândacilor de scoarță. O întârziere de un an în tăierea petelor de gândaci de scoarță duce la o creștere geometrică a numărului de gândaci emergenți care colonizează arbori sănătoși.

Desființarea curățării fitosanitare prin îndepărtarea arborilor uscați și căzuți pe bază de stâlpărie pentru populația locală și înlocuirea acesteia cu licitarea pentru recoltarea industrială de lemn, pe lângă faptul că a privat populația din regiunile montane de un beneficiu social, a condus și la o creștere a bazei alimentare a gândacilor de scoarță și la optimizarea condițiilor pentru răspândirea lor.

Practica sănătoasă silvică și de protecție a pădurilor din Bulgaria arată că cea mai eficientă măsură de combatere a gândacilor de scoarță este implementarea la timp a tăierilor sanitare, adică îndepărtarea bazei alimentare pentru înmulțirea în masă a dăunătorilor. Prin aplicarea acestei abordări în vastele păduri de conifere afectate de vânturi în zona Beglika–Batak și localitatea Vetrovala de pe Vitosha, a fost prevenită o explozie calamitoasă a gândacilor de scoarță și astăzi în aceste zone există culturi excelente de conifere.

Trebuie remarcat că instrucțiunile de a tăia doar arborii cu frunziș deja înroșit transformă tăierea sanitară în simpla colectare a biomasei uscate și căzute, deoarece în acești arbori nu mai rămân gândaci de scoarță. Este obligatoriu ca toți arborii din vecinătatea petelor de gândaci de scoarță care prezintă semne de colonizare de către dăunător să fie îndepărtați la timp.

Utilizarea arborilor-capcană este o metodă bună de combatere a gândacilor de scoarță. Aplicarea ei eficientă în cadrul sistemului actual de alocare a pădurilor pentru recoltarea de lemn este imposibilă și necesită înființarea în întreprinderile forestiere a unor unități de producție specializate care să taie tulpini proaspete, să le pregătească ca arbori-capcană, să efectueze monitorizarea necesară și la momentul potrivit să le îndepărteze din tineret sau să le decortece.

Ca măsuri realiste de limitare a atacurilor masive ale gândacilor de scoarță și minimizare a pagubelor provocate de aceștia, ca în majoritatea țărilor europene, rămân tăierile sanitare la timp combinate cu instalarea de capcane cu feromoni. În ceea ce privește curățarea suprafețelor defrișate de resturile lemnoase căzute de dimensiuni medii și mici, cel mai bine este să fie fărâmițate sau arse.

În întreprinderile de prelucrare a lemnului, pot fi aplicate măsuri precum decorticarea lemnului, instalarea de capcane cu feromoni, acoperirea buștenilor decorticați depozitați cu plasă metalică tratată cu insecticide adecvate și depozitarea lemnului sub apă sau sub stropire continuă.

Nu trebuie să închidem ochii la primele semne ale atacurilor ciupercii putregaiului de rădăcină *Heterobasidion annosum*, (Fr.) Bref., deoarece se poate aștepta dezvoltarea ei în masă în viitorul apropiat, precum și apariția numeroaselor boli și insecte slăbicioare.